

ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ-ΑΝΤΑΝΑΚΛΑΣΗ-ΣΚΙΑ

Η διαφάνεια επιτρέπει την οπτική επαφή με κάποιο χώρο ή και ανθρώπους αλλά χωρίς την δυνατότητα σωματικής επαφής, δημιουργώντας την αίσθηση του να είσαι ταυτόχρονα στον ίδιο χώρο με κάποιον ή με κάτι, αλλά και σε διαφορετικό. Λειτουργεί δηλαδή νοητικά ως εμπόδιο και ως γέφυρα.

Η έννοια της διαφάνειας μπορεί να ενδυναμωθεί μέσα από την αντίθεση της με την μη διαφάνεια. Άλλωστε όπως ο Maurice Merleau Ponty έχει γράψει, «Το 'ανακάτεμα' της εμφάνισης ενός πράγματος δεν αναιρεί την αυταπόδεικτη ύπαρξή του.», *The Visible and the Invisible*, Northwestern, University Press, First Printing 1968, p.7 Υπάρχουν πολλές διαβαθμίσεις διαφάνειας [απόλυτη διαφάνεια-ημιδιαφάνεια]. Οι διαβαθμίσεις αυτές εξαρτώνται από το υλικό, το μέσο που παρεμβάλλεται μεταξύ του αντικειμένου και του θεατή [διαφορετικά είδη γυαλιού, υφάσματος, κυκλιδωμάτων, χαρτιού, ζελατίνας, μάρμαρου κ.α.]

Η διαφάνεια είναι συνάρτηση άλλων εννοιών όπως η καθαρότητα, η αποκάλυψη, η διαύγεια, αλλά και η οφθαλμαπάτη, δεν είναι τυχαίο λοιπόν που κυρίως συναντάται στην φύση από τις διαφορετικές εκφάνσεις του υγρού στοιχείου, σύμβολου καθαρότητας [κάθαρσις].

Στην αρχιτεκτονική, η διαφάνεια επιτυγχάνει να διατηρήσει διαμέσου του κτιρίου την συνέχεια του μέσα με το έξω. Να καταγράψει μέσω της αντανάκλασης πάνω στο κέλυφος του κτιρίου το αστικό τοπίο γύρω του [βλ. Fondation Cartier / Jean Nouvel]. Να ενώσει και ταυτόχρονα να χωρίσει χώρους.

Πως λειτουργεί όμως η διαφάνεια στον εσωτερικό χώρο? Θα έλεγε κανείς ότι τα διαφανή παραπετάσματα σε έναν χώρο αποκαλύπτουν τον χώρο και τα πάντα μέσα σε αυτόν. Όλα είναι ταυτόχρονα χωρισμένα και φανερά.

Η διαφανής επιφάνεια λειτουργεί πολλαπλά σαν οθόνη και ανάλογα με την γωνία πρόσπτωσης του φωτός επάνω της, εκπέμπει δύο σήματα. Φιλτράρει αυτό που είναι πίσω της ενώ ταυτόχρονα δέχεται πάνω της την αντανάκλαση από το περιβάλλοντα χώρο.

Ποιά είναι η αντίδραση του παρατηρητή απέναντι σε μια τέτοια επιφάνεια?

Το παρακάτω απόσπασμα είναι αποκαλυπτικό ως προς την αίσθηση που προκαλείται « ...Η κίνηση γύρω από την γυάλινη επιφάνεια είναι ακριβώς αποκαλυπτική. Ο χώρος ανασυντίθεται με τρόπο απρόσμενο, παραμορφωμένος αλλοιωμένος, εξωπραγματικός.Η κίνηση παρασύρει τον θεατή σε μια νέα διαδρομή, κάθε θέση του αποκαλύπτει μια νέα παράσταση. Η διαφάνεια αντί για σαφήνεια μπορεί να προκαλέσει σύγχυση, και ανησυχία στον παρατηρητή. Τα όρια του χώρου προσδιορίζονται αχνά από τις αντανάκλασεις. Έτσι η διαφάνεια αντί να επιταχύνει την κίνηση,

την δυσχεραίνει και ο επισκέπτης προχωρά διστακτικά με έντονο αίσθημα ανασφάλειας.... » Ελένη Βλαχονασίου , *Χώρος, Κίνηση, Διαφάνεια*.

Η διαφάνεια ενυπάρχει με φυσικό τρόπο και στην σκιά, από την ως έλλειψη φωτός σε σημεία ενός χώρου. Μπορεί να καταστήσει μη εμφανές (να κρύψει προσωρινά) κάτι που υπάρχει, η να δημιουργήσει την αίσθηση της άυλης ύπαρξης από κάτι που δεν υπάρχει. Μπορεί να προσδώσει σε ένα χώρο πλαστικότητα, να αναδείξει στοιχεία του, να προσδώσει δραματικότητα. Η σχέση της σκιάς με το φως είναι μια ιδιαίτερα σημαντική συνιστώσα της αρχιτεκτονικής σύνθεσης, αλλά και της τέχνης γενικότερα.

Η διαφάνεια, η σκιά και η αντανάκλαση είναι εργαλεία που μπορούν με πολλαπλούς τρόπους και διαφορετικές προσεγγίσεις να δώσουν διαφορετικές ερμηνείες σε ένα χώρο. Στις ασκήσεις που ακολουθούν ζητείται να χρησιμοποιήσετε αυτά τα εργαλεία για να δημιουργήσετε στον χώρο μία εγκατάσταση, μια δραστηριότητα υβριδικού χαρακτήρα που θα έχει άμεση σχέση με τον χώρο που επιλέξατε, με στόχο την δημιουργία μιας καινούργιας αντίληψης/εμπειρίας αυτού του χώρου.

Η άσκηση θα διαρκέσει 5 εργαστηριακά μαθήματα και για τις ανάγκες της θα χρειαστεί, οι σπουδαστές να χωριστούν σε ομάδες των 2 ατόμων. Κάθε σπουδαστής όμως θα έχει ένα μπλόκ από προσωπικά προσχέδια ή εικόνες επεξεργασμένες στο photoshop και φωτογραφικό υλικό που θα δείχνει την συνεισφορά του στην τελική πρόταση.

Οι σπουδαστές καλούνται να επιλέξουν για να πραγματοποιήσουν μια από τις δύο επόμενες προτάσεις.

1. ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ ΚΑΙ ΣΚΙΑ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΟΣ

Στόχος της άσκησης είναι να διερευνηθούν οι έννοιες διαφάνεια-αντανάκλαση-σκιά ως εργαλεία δημιουργίας μιας εικαστικής παρέμβασης σε ένα φανταστικό κατάστημα και χώρους γραφείων τα οποία έχουν αποδέκτη την σχεδιάστρια Μαίρη Κατράτζου.

Οι φοιτητές με βάση την αρχιτεκτονική μελέτη που ήδη επεξεργάζονται στο μάθημα της αρχιτεκτονικής εσωτερικών χώρων Γ εξαμήνου καλούνται να ερευνήσουν, για την καλύτερη πραγματοποίηση της άσκησης τα εξής στοιχεία:

1. Τι σημαίνει για τον καθένα διαφάνεια-σκιά-αντανάκλαση στον δημόσιο και ιδιωτικό χώρο [Προϋπόθεση δημιουργίας μιας συλλογής φωτογραφικού υλικού σχετικού με τα παραπάνω]
2. Την δουλειά και τα μοτίβα της Μαίρης Κατράτζου [συλλογή φωτογραφικού υλικού]
3. Το σημείο ή τα σημεία που θα πραγματοποιήσουν την εικαστική τους παρέμβαση στο χώρο του κτιρίου

4. Σε Power point ή έρευνα που έγινε .
Όλα τα παραπάνω θα παρουσιαστούν με την τελική πρόταση.

ΤΕΛΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

Η τελική πρόταση μπορεί να είναι οτιδήποτε που να επιτυγχάνει την ανάδειξη των ποιοτικών χαρακτηριστικών του επιλεγμένου χώρου σε σχέση με το έργο της σχεδιάστριας. Απαραίτητα εργαλεία για την προσέγγιση του θέματος είναι η χρήση της διαφάνειας, της αντανάκλασης και της σκιάς όπως την αντιλαμβάνεται ο καθένας.

Μπορεί λοιπόν να είναι : μιά εφήμερη κατασκευή στον εσωτερικό ή εξωτερικό χώρο του καταστήματος, μια σειρά εικαστικών για κάποιους τοίχους, μια βίντεο προβολή .

Μπορεί να αποδοθεί ψηφιακά ή με ζωγραφική ή με μια μικρή κατασκευή. Η πρόταση θα παρουσιαστεί από την κάθε ομάδα παράλληλα με ένα κοινό power point το οποίο θα αναλύει το project.

2. ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ- ΑΝΤΑΝΑΚΛΑΣΗ ΚΑΙ ΣΚΙΑ ΣΕ ΧΩΡΟ ΜΝΗΜΗΣ

Οι φοιτητές καλούνται να επιλέξουν έναν χώρο που να συνδέεται με συγκεκριμένη χρήση και μνήμες από το απώτερο ή νεώτερο παρελθόν ή το παρόν.

Ο χώρος που θα επιλεγθεί μπορεί να είναι **εξωτερικός**, όπως η Αρχαία αγορά το Νεκροταφείο του Κεραμικού, το Προαύλιο του Πολυτεχνείου, η Πλατεία Μοναστηρακίου, ένα κτίριο στη συνοικία της Πλάκας, το Γκάζι, η Πλατεία Συντάγματος, το Ζάππειο, κ.α

Μπορεί να είναι **εσωτερικός** όπως το εσωτερικό της αγοράς στην Οδο Αθηνάς, το εσωτερικό κάποιου βιομηχανικού κτηρίου που δεν λειτουργεί, η αίθουσα υποδοχής κάποιου νοσοκομείου, κ.α.

Τα κριτήρια με τα οποία θα επιλεγθεί ο χώρος είναι προσωπικά και θα πρέπει να αναλυθούν σε ένα powerpoint που θα δικαιολογεί την συγκεκριμένη επιλογή. Η ανάλυση αυτή μπορεί να αναφέρεται :

α. στην σχέση της παλαιάς χρήσης του χώρου(εάν υπήρχε), με την καινούργια, και πως αυτή διαμορφώνει τον τρόπο με τον οποίο ο σύγχρονος παρατηρητής αντιλαμβάνεται τον χώρο αυτό,(η Αρχαία αγορά , το Νεκροταφείο του Κεραμικού)

β. το ιδιαίτερο συναισθηματικό φορτίο που αποπνέει ο χώρος, λόγω της ιδιαίτερης χρήσης ή γεγονότων που έχουν συμβεί στον ίδιο ή σε επαφή με

αυτόν χώρο, στο παρελθόν ή στο παρόν,(Νεκροταφείο του Κεραμικού, το Προαύλιο του Πολυτεχνείου, η αίθουσα υποδοχής κάποιου νοσοκομείου),

γ. τις μνήμες που συνειρμικά μπορεί να αναγείρει στον παρατηρητή για αυτό που υπήρξε ο χώρος, και πλέον δεν φαίνεται,(η συνοικία της Πλάκας, το Γκάζι, το εσωτερικό κάποιου βιομηχανικού κτηρίου που δεν λειτουργεί,) κλπ.

ΤΕΛΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

Η τελική πρόταση θα εμπεριέχει

1. Τι σημαίνει για τον καθένα διαφάνεια- σκιά- αντανάκλαση στον δημόσιο και ιδιωτικό χώρο [Προϋπόθεση δημιουργίας μιας συλλογής φωτογραφικού υλικού σχετικού με τα παραπάνω]
2. Σε Power point ή έρευνα που έγινε .

3. Ο σχεδιασμός μιας εφήμερης κατασκευής ή μιας εγκατάστασης που να επιτυγχάνει την ανάδειξη των ιστορικών και ποιοτικών χαρακτηριστικών του επιλεγμένου χώρου, την εννοιολογική συμμετοχή του παρατηρητή , είτε την συναισθηματική του εμπλοκή με τον χώρο αυτό. Απαραίτητα εργαλεία για την προσέγγιση του θέματος είναι η χρήση της διαφάνειας, της αντανάκλασης και της σκιάς όπως την αντιλαμβάνεται ο καθένας.

Πιο συγκεκριμένα, η κατασκευή που θα προταθεί για τον συγκεκριμένο χώρο, θα αποσκοπεί να λειτουργεί :

α. ως το παρόν, δηλαδή η γέφυρα του παρελθόντος με το μέλλον.

β. ως αφορμή για τον παρατηρητή, να διαμορφώσει με την κίνησή του και την παρουσία του στο χώρο, την συγκεκριμένη χρονική στιγμή ένα παιχνίδι αλληλεπίδρασης με τον χώρο και τα διαφανή επίπεδα . “το κοντά και το μακριά, το εδώ και το εκεί...”, Michel de Certeau, The Practice of Everyday Life,1984,p.98 .

γ. ως γέφυρα του εσωτερικού με τον εξωτερικό χώρο, η ενός κτιρίου με ένα άλλο.

δ. ως οποιαδήποτε άλλη έννοια έχει να προτείνει ο κάθε σπουδαστής.

*****Το **Ιδρυμα Θεοχαράκη** παρουσιάζει αυτή την εποχή σχέδια του Θεόφιλου Χάνσεν. Ο Χάνσεν (1813-91) γεννήθηκε και σπούδασε στην Κοπεγχάγη. Κατά την εννεαετή παραμονή του στην Αθήνα (1837-46) συνέθεσε την αρχιτεκτονική γλώσσα, που χαρακτήρισε την Αθήνα του 19ου αιώνα, είναι δηλαδή ουσιαστικά ο κύριος δημιουργός του αθηναϊκού νεοκλασικισμού.

Το 1859 συνέλαβε, με αφετηρία το κτίριο του Πανεπιστημίου, έργο του αδελφού του Χριστιανού, την λεγόμενη «Αθηναϊκή Τριλογία» το συγκρότημα

των κτιρίων του Πανεπιστημίου, της Ακαδημίας και της Βιβλιοθήκης, που θεωρείται το σημαντικότερο αρχιτεκτονικό σύνολο της χώρας μετά την Ακρόπολη.

Σχεδίασε επίσης, το **Αστεροσκοπείο**, το **Ζάππειο** και μεγάλο αριθμό ανεκτέλεστων έργων. Στο έργο του Θεόφιλου Χάνσεν παρατηρείται ένα αρχιτεκτονικό ιδίωμα με «αναδρομικά» χαρακτηριστικά, που ο ίδιος ονόμασε «Ελληνική Αναγέννηση».

Σε σχέση με την δεύτερη πρόταση μπορεί όποιος, ενδιαφέρεται, να επικεντρωθεί σε ένα από τα παραπάνω κτίρια που σχεδίασε ο Χάνσεν, χώροι με αναμφισβήτητη ιστορικότητα.

Ετσι την Τρίτη 25 Νοεμβρίου 11-12 θα γίνει ξενάγηση στο χώρο του μουσείου από τον κ. Χιωτινη και την κ. Τάτλα, θα ακολουθήσει διάλεξη για τον Νεοκλασικισμό στην τέχνη και την αρχιτεκτονική. Παρακαλώ να δηλώσετε συμμετοχή για να δικαιολογήσω τις απουσίες σας στα μαθήματα της Τρίτης.

Ίδρυμα Θεοχαράκη [Βασιλίσσης Σοφίας 9 & Μέρλων]